

ULOGA TAMBURAŠKOGA ORKESTRA KAO IZVANŠKOLSKE AKTIVNOSTI U PROMICANJU KULTURNIH VRIJEDNOSTI SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA

Tihana ŠKOJO

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Ulica kralja Petra Svačića 1f, Osijek,
Hrvatska

tihana.skojo@aukos.hr

Marko SESAR

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Ulica kralja Petra Svačića 1f, Osijek,
Hrvatska

marsesar@gmail.com

Dora VUJNOVIĆ

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Ulica kralja Petra Svačića 1f, Osijek,
Hrvatska

doravujnovic1@gmail.com

Sažetak

Izvanškolske aktivnosti jesu strukturirane, organizirane aktivnosti u okviru kojih se učenici u slobodno vrijeme okupljaju kako bi zadovoljili svoje interese prema pojedinom području. Sudjelovanjem u izvanškolskim aktivnostima učenici aktivno stječu brojna znanja, razvijaju različite sposobnosti i iskustveno se obogaćuju. S obzirom na to da izvanškolske aktivnosti nisu obvezne aktivnosti i s obzirom na to da se uspjeh ne vrednuje onako kako je propisano u općeobrazovnim i glazbenim školama, pohađanje takvih aktivnosti neupitan je pokazatelj zainteresiranosti učenika, kao i volje i želje za sudjelovanjem u tako organiziranom obliku provođenja slobodnoga vremena. Tamburaški je orkestar glazbena izvanškolska aktivnost koja je primarno usmjerena na razvijanje glazbenih dispozicija učenika, odnosno na sviranje tamburaških instrumenata. U tu se umjetničku aktivnost okupljaju učenici s ciljem stjecanja glazbenih znanja i vještina, zadovoljavanja želje za skupnim muziciranjem i povezivanja s tradicijom i kulturnim glazbenim nasljeđem ponajprije svojega kraja. Poticaj su za uključivanje u tamburaški orkestar glazbeno-estetska ostvarenja učenika, kao i brojni socijalni razlozi koji podrazumijevaju želju za pripadanjem skupini, potrebu za druženjem u slobodno vrijeme kroz angažiranost u skupnoj aktivnosti. U radu će se prikazati istraživanje koje je provedeno s ciljem ispitivanja mišljenja o aktivnostima tamburaškoga orkestra kao izvanškolske aktivnosti i o ulozi tamburaškoga ansambla u pogledu promicanja kulturnih vrijednosti i tradicije

Slavonije, Baranje i Srijema. Istraživanje je provedeno na uzorku od 150 učenika koji su članovi tamburaškoga orkestra u jednoj od županija istočne Hrvatske (Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Brodsko-posavska, Požeško-slavonska i Virovitičko-podravska županija). Iz preliminarnih je rezultata razvidno kako učenici pokazuju interes za sve aktivnosti tamburaškoga orkestra. Osim ljubavi prema tamburaškim instrumentima i muziciranju učenici ističu važnost zajedništva i pripadnosti pojedinom orkestru. Iz rezultata se iščitava kako važan pokretač za učenike predstavljaju nastupi i javne produkcije u okviru kojih se dodatno afirmiraju kao glazbenici, ali i kao pojedini tamburaški orkestar. Rezultati istraživanja pokazuju i da učenici prepoznaju važnost koju ima tradicijska glazba u formiranju kulturnoga, regionalnoga i nacionalnoga identiteta.

Ključne riječi: izvanškolska aktivnost, tamburaški orkestar, glazbena kultura, tradicija, Slavonija, Baranja i Srijem

Ključna poruka rada: Aktivnostima tamburaškoga orkestra učenici stječu znanja i vještine skupnoga muziciranja te se povezuju s tradicijom i kulturnim glazbenim nasljedom svojega kraja. U radu će se prikazati istraživanje koje je provedeno s ciljem ispitivanja mišljenja o aktivnostima tamburaškoga orkestra kao izvanškolske aktivnosti i o ulozi tamburaškoga ansambla u pogledu promicanja kulturnih vrijednosti i tradicije Slavonije, Baranje i Srijema.

1. Uvod

Slavonija, Baranja i Srijem dio su geografske regije istočne Hrvatske. Slavonija se prostire između Save na jugu, Drave na sjeveru, Ilove na zapadu te Bosute i Vuke na jugoistoku. Obuhvaća cijelu Požeško-slavonsku i Brodsko-posavsku županiju, velik dio Osječko-baranjske županije i manje dijelove Virovitičko-podravske, Bjelovarsko-bilogorske, Sisačko-moslavačke i Vukovarsko-srijemske županije. Istočni dijelovi Slavonije obuhvaćaju ravnice i lesne zaravni, a zapadni i središnji gore i pobrđa (Papuk, Krndija, Psunj, Požeška gora, Dilj). Slavonija je prostor razvijenoga poljodjelstva među kojim su najzastupljenije žitarice, vinova loza, voće i industrijsko bilje, zatim stočarstva (govedo, svinja) i ribarstvo, kao i prehrambena i drvna industrija (hrastove šume).¹

Baranja se prostire na samom istoku Hrvatske, oko utoka Drave u Dunav. Obuhvaća područje između Drave, Dunava i kopnene granice s Mađarskom. Dio Baranje nalazi se u Mađarskoj. Šume pokrivaju oko 20 % područja, ubrajaju se u najljepše prirodne rezervate u Hrvatskoj, a konkuriraju i u Europi. Prirodni vegetacijski pokrov, koji se sastoji od hrastovih šuma i stepske vegetacije, sačuvao se u gajevima hrasta lužnjaka, johe i vrbe na

¹ Slavonija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. (13. siječnja 2025.). Preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/clanak/slavonija>

poplavnom području. Na pojasu uz Dunav i Dravu nalazi se poplavno područje s mnogo sporednih riječnih rukavaca i močvara, a u tom dijelu Baranje smješten je i park prirode Kopački rit.²

Srijem je povijesno-geografska pokrajina u istočnoj Hrvatskoj i jugozapadnoj Vojvodini. U Hrvatskoj obuhvaća Vukovarsko-srijemsku županiju. Prostire se između Dunava na sjeveru i istoku, Save (do utoka u Dunav) na jugu te gornjega toka Bosute i zapadnih granica Vukovarsko-srijemske županije na zapadu. Srijem se sastoji od valovite savske aluvijalne ravnice, pleistocenskih prapornih ravnjaka na desnoj obali Dunava i Fruške gore.³

Uz prirodna bogatstva, Slavoniju, Baranju i Srijem karakterizira iznimno bogatstvo i u području kulture i narodnih običaja. Kada je riječ o glazbenom stvaralaštvu u istočnoj Hrvatskoj, Ceribašić (2009) navodi da su Slavonija, Baranja i Srijem jedno od šest etnomuzikološki verificiranih regija tradicijske glazbe u Hrvatskoj. Ista autorica ističe da je riječ o klasifikaciji koja se temelji na unutarnjoj konzistentnosti i posebnosti ove regije s obzirom na niz glazbenih značajki – dominaciju stilskega modela tzv. pjevanja na bas i korespondentnoga stila u instrumentalnoj glazbi, fond tipičnih glazbala (ponajprije iz obitelji gajdi i tambura) te strukturu glazbenih žanrova (napjevi na deseterački stih na čelu s bečarcem, napjevi vezani uz godišnje običaje, naročito proljetne ophode, napjevi uz kolo, crkveno pučko pjevanje, starogradska pjesma). Važno je također u tom pogledu istaknuti i snažno sudjelovanje Slavonije, Baranje i Srijema u procesima festivalizacije i institucionalizacije tradicijske glazbe i plesa u Hrvatskoj, počevši od 30-ih godina 20. stoljeća do danas. Ceribašić (2009: 197) ističe da su su Slavonija, Baranja i Srijem, među ostalim, zemlja „očuvanja tradicijske kulture putem smotri folklor i folklornog amaterizma. Sukladan je tome, a povijesno mu i prethodi, razvoj urbane, građanske i popularne glazbe, naročito tamburaštva, starogradske popijevke i zabavne glazbe te u novije doba rocka i alternativne glazbe. To je i multikulturna i multietnička regija. Uz glazbene izričaje hrvatskoga seljaštva, koji su okosnicom u uvriježenom razumijevanju glazbene tradicije i baštine, njezin glazbeni krajolik oblikuju i manjinske etničke zajednice i pojedinci, katkad razvijajući zasebne glazbene prakse, katkad sudjelujući u općim glazbenim kretanjima. Naposljetku, Slavonija, Baranja i Srijem su regijom iz koje su potekle i/ili u kojoj su djelovale velike ličnosti hrvatske glazbe i znanosti o glazbi.“ Kao važan čimbenik u paleti očuvanja i promoviranja tradicije i identiteta zasigurno je i tamburaški orkestar.

² Baranja. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. (13. siječnja 2025.). Preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/clanak/baranja>

³ Srijem. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. (13. siječnja 2025.). Preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/clanak/srijem>

2. O povijesti tambure i tamburaštva

Tambura je trzalačko glazbalo tradicijske glazbe koje se osobito svira u Hrvatskoj, Vojvodini, zatim Bosni, Hercegovini, Makedoniji i Kosovu te u manjoj mjeri u Bugarskoj, Grčkoj i Albaniji. Najrasprostranjenija je ipak u tradicijskoj glazbi Slavonije, Baranje i Srijema iako se sve više svira i u ostalim dijelovima Republike Hrvatske, posebice u sjeverozapadnom dijelu. Razvila se iz dugovrate lutnje tanbur, perzijskoga podrijetla, što su je u jugoistočnu Europu donijeli Osmanlije u XIV. i XV. st. (Moslavac, 1991). Razvojni put od tadašnje tambure do modernoga oblika kakav danas poznajemo trajao je gotovo pet stotina godina. Andrić (1977) ističe kako je po uzoru na „malu bečku gitaru“ nastala današnja tambura koja je svojim izvedbenim performansama mogla parirati svim ostalim klasičnim instrumentima.

Kolar (1973), spominjući najstariju sačuvanu tamburu, aludira na oblik kakav se danas podrazumijeva. Prvi pak pisani dokument o tamburi na Balkanu potječe iz 1551. godine. Napisan je u dnevniku njemačkoga putopisca Nicolasa de Nicolaya koji je s francuskim poslanikom Aramontom putovao u Carigrad gdje je svjedočio kako mladi janjičari iz Bosne i drugih balkanskih zemalja sviraju tamburu. Nicolay je ostavio i crtež toga glazbala na kojem se jasno zapažaju sve karakteristike istočnjačkih tambura (Kolar, 1973).

Drugi zapis o tamburi pronađen je 1670. godine u Gradskom arhivu u Šibeniku. Zabilježena je izvedba dvojice tamburaša. Pronađeno je tako da je tambura postojala u Dalmaciji prije tristo godina. Otprilike su se u isto to vrijeme počele pojavljivati pjesme koje su sadržavale aluziju o tamburi i junaku Iliji Smiljaniću s dalmatinskoga visočja – njegova majka poslala mu je tamburicu u samicu da mu bude utjeha u njegovu jadu i tamnovanju (Kolar, 1973).

Od te tambure samice, koja se prvenstveno koristila kao pratnja pjevačima ili grupi plesača (u rijetkim su prilikama svirane jednostavne melodijske linije kao solo-instrument) te kojom su se uglavnom zabavljali seoski mladići čuvajući stoku ili se udvarajući djevojkama na divanima, polako se razvila tambura koja je najprije svirana u duetu, a potom je nastalo skupno sviranje. Povijest glazbe u Slavoniji obiluje mnogim nepoznanicama i još je uvijek to nedovoljno istraženo, no moguće je ipak predočiti temeljne crte glazbenoga života. Miroslava Hadžihusejnović-Valašek (1993/1995[i.e. 1997]) u članku „Glazba i nositelji glazbenog života u slavonskim gradićima u prvoj polovici 19. stoljeća“ kaže sljedeće:

„U širenju folklorne gradske pjesme veliku su ulogu odigrali tamburaški zborovi, koji su u različitim oblicima i sastavima, organizirano i neorganizirano, nakon Pajinog iz 1847., nicali u gotovo svakom većem mjestu u Slavoniji.“⁴

⁴ Hadžihusejnović-Valašek, M. (1993/1995[i.e. 1997]). Glazba i nositelji glazbenog života u slavonskim gradićima u prvoj polovici 19. stoljeća. *Osječki zbornik*, 22/23, 257.-262.

Konfic (2014) pak navodi kako su prvi tamburaški ansambli na našim prostorima došli iz Mađarske te da su utemeljeni u Bačkoj.

Govoreći o počecima sviranja tambure u nas, godina 1847. uzima se kao prekretnica, a Pajo Kolarić, koji je u to vrijeme vršio funkciju gradskoga senatora u Osijeku, kao utemeljitelj tamburaških zborova čime je Osijek tako postao središtem tambure i tamburaške glazbe Hrvatske, ali i cijeloga slavenskog juga. No postoje podaci kojima se potvrđuje da je postojalo i prethodnih udruživanja tamburaša u skupine.

U članku M. Hadžihusejnović-Valašek (1993/1995[i.e. 1997]) navodi se kako je već 1841. godine u Osijeku osnovana skupina četiriju tamburaša „koja je višeglasno izvodila hrvatske komade, što je zabilježio i tadašnji tisak“⁵. Sljedeća bilješka datira iz 1842. godine kada su „Narodne novine“ objavile vijest da su u čast velikoga župana Josipa Šiškovića četiri tamburaša u Osijeku „skladno u žice udarali pod objedom miloglasno ispjevali“ jednu pjesmu na ilirskom jeziku. Njikoš (2008: 21) tvrdi kako je „skupno sviranje na tamburi već u XVIII. stoljeću brzo uhvatilo korijen u narodu“⁶ na području Slavonije, Srijema i Bačke pa su se počele razvijati manje tamburaške kapele od pet do šest glazbenika koji izvode narodne melodije i plesove. Kolarićevo slaganje tamburaškoga seksteta 1847. godine pokrenulo je širenje interesa za višeglasno muziciranje koje je odgovaralo društvenoj klasi toga vremena i tih prostora. Trebalo je sljedećih 40 godina da ideja takvoga grupnog sviranja zaživi. To je uz napore ispunio zainteresirani entuzijast Milutin pl. Farkaš.

O ulozi tamburaša u ustrojavanju i popularizaciji folklorne gradske pjesme piše Kuhač (1879: 127. u Hadžihusejnović-Valašek, 1993/1995[i.e. 1997])⁷ u svojoj zbirci: „Prije 30-40 godina, kad je u nas umjetna glazba još slabo razvita bila, ili drugačije govoreć, kada jošte nismo imali nikakvih narodnih glasbotvoraca, tada su ili pjesnici sami k svojoj pjesmi napjev izmislili, ili im je to koji prijatelj učinio. (...) Nu njeke s takve popievke ipak uzdržaše, bar po gradovih, a najpače tada, kada ih tamburaši u ruke primiše, te ih na svoju prekretnicu.“

Nedugo nakon osnivanja tamburaških društava počinje organizirano poučavanje tamburaških glazbenika. Za razvoj skupnoga tamburaškog muziciranja u drugoj polovici 19. stoljeća najzaslužniji je Ivan Sladaček koji je na osječkoj gimnaziji, a potom i u Vukovaru, poučavao svoje učenike sviranju tambure po notama. Od njegovih učenika ističe se Mijo Majer (1863. – 1915.), istaknuti tamburaški zanesenjak, skladatelj i prvi dirigent Sveučilišnoga tamburaškoga društva „Hrvatska lira“ u Zagrebu. Sladaček je

⁵ U „Danici ilirskoj“ (1841, br. 92) pod naslovom „Muzikalna vest“ iz Pečuha piše sljedeće: „Dana 14. t. m. stigoše ovamo, iz Oseka putujući, četiri ilirska gudioca, naime: JOSIP POSEŽIĆ, NIKOLA ERDELJAC, DAVID I KOSTA JANKOVIĆ – prva tri s tamburami a posljednji s jednim gudbenim orudjem, koje se gitara time razlikuje, što imade mnogo dužje držalo nego gitar. (...) Tom nečuvenom jošte i nigdar nevidjenom novostju od gudbenog orudja povukoše rečeni gudioci među našimi zidinami na se veliku pozornost.“. U tom tekstu dalje piše kako je publika bila oduševljena, što su sve svirali te kako se navodi kako bi bilo dobro kako bi to društvo otišlo svirati u Zagreb, Karlovac, Varaždin. Navedeno prema Hadžihusejnović-Valašek, Miroslava. Glazba i nositelji glazbenog života u slavonskim gradićima u prvoj polovici 19. stoljeća. // Osječki zbornik 22/23 (1993/1995[i.e. 1997]), str. 257-262.

⁶ Njikoš, J. (2008). *Tambura. Urbani šokci: zbornik radova s međunarodnog okruglog stola 2007.: Šokci i tambura* / priredili Vera Erl i Julije Njikoš. Osijek: Šokačka grana: Matica hrvatska, str. 21.

⁷ Hadžihusejnović-Valašek, M. (1993/1995[i.e. 1997]). Glazba i nositelji glazbenog života u slavonskim gradićima u prvoj polovici 19. stoljeća. *Osječki zbornik*, 22/23, str. 261.

označio početke uvođenja tambure među školsku i sveučilišnu mladež, odnosno u školski sustav (Ferić, 2011). Glazbeni pedagog, muzikolog i publicist Mihael Ferić (2011) ističe da se od 60-ih godina 19. stoljeća u Osijeku i okolici javljaju školski tamburaški zborovi otkad se bilježi konstantno povećanje broja školskih zborova i njihove djelatnosti. Ferić (2011: 126) posebno ističe sljedeće:

„Na klasičnoj gimnaziji 1865. godine osnovan je Tamburaški zbor Javor, na Realnoj gimnaziji i Trgovačkoj akademiji Prosvjeta, a na Muškoj učiteljskoj školi Marulić. Uz ta društva postojali su još i đачki tamburaški zborovi Napredak (osnovan 1892.), Nada (1895.), Lisinski, Podravac, Velebit, Vijenac, Davor, te Hrvatsko tamburaško društvo Sloga.“

Budući da je tambura našla svoj prostor i mjesto među srednjoškolskom mladeži, pretpostavlja se da su članovi tih tamburaških zborova i društava prošli i elementarno glazbeno obrazovanje prije nego što su postali njihovi članovi (Ferić, 2011).

Hrvatski melograf i skladatelj Julije Njikoš (1995), opisujući povijesni razvoj tamburaške glazbe u Osijeku u Spomen-knjizi Slavonskoga tamburaškoga društva „Pajo Kolarić“, navodi kako je tamburica najveći procvat doživjela u Osijeku oko 1886. godine kada su se počeli osnivati đачki tamburaški zborovi. Njikoš (2011: 47) ističe sljedeće:

„U OSIJEKU tridesetih godina XX. stoljeća bio je vrlo razvijen tamburaški život u nizu tamburaških zborova i društava, koji su se svojim radom i održavanjem brojnih koncerata sve više isticali. Bili su to osobito članovi Hrvatskog tamburaškog društva „ZVONIMIR“, pa „FRANKOPAN“, „ZRINSKI“, „LIRA“ i „LIPA“. Tada se među agilnim tamburaškim pregaocima tih društava pojavila i iskristalizirana ideja o OSNUTKU HRVATSKOG TAMBURAŠKOG SAVEZA. Društva su stupila u vezu s tamburaškim krugovima u Zagrebu oko Tamburaškog društva „ZAJC“ i časopisa „HRVATSKA TAMBURICA“, te je zajedničkim sporazumom sazvan sastanak tamburaških zborova, tamburaških društava i djelatnika na tamburaškom polju 7. studenoga 1937. godine. U osječkom HRVATSKOM NARODNOM KAZALIŠTU održana je tog dana velika SMOTRA tamburaških zborova i orkestara, a na održanoj SKUPŠTINI osnovan je HRVATSKI TAMBURAŠKI SAVEZ sa sjedištem u OSIJEKU.“

Osim Osijeka, Samobor se također profilirao kao jedno od središta tamburaškoga amaterizma. Tamburaški orkestar „Ferdo Livadić“ osnovan je naime 1971. godine u Samoboru. Orkestar je dobio ime po Ferdi Livadiću koji se često družio s Franjom Kuhačem. Orkestar se također može pohvaliti brojnim nagradama na festivalima, osvojio je primjerice sedam zlatnih medalja. Za takav rezultat najzaslužniji je tadašnji dirigent Željko Bradić (Ferić, 2011).

Naravno, treba navesti da su – osim u Osijeku i Samoboru za koje je istaknuto da su važni kada je riječ o počecima razvoja tamburaških ansambala – i u drugim mjestima nastajali i djelovali amaterski tamburaški ansambli. Neki od njih i danas djeluju, no s izmijenjenom

strukturom i sustavom tambura koje se sviraju, a u nekim su mjestima u Hrvatskoj prvi put u novijoj povijesti osnovani amaterski tamburaški ansambli.

Nacionalna poveznica s ovim glazbalom snažno se reflektirala u radu brojnih drugih ansambala diljem Hrvatske. Osim skladatelja tamburaške glazbe u Hrvatskoj, primjerice M. Majera, M. Stahuljaka, Z. Špoljara, Š. Bosiljevca, J. Canića, K. Kolba, J. Andrića, B. Krnica te J. Njikoša, glazbu za tambure skladali su i istaknuti skladatelji umjetničke glazbe kao što su I. Zajc, A. Dobronić, B. Širola, K. Odak, I. Lhotka Kalinski, B. Bjelinski i I. Kuljerić. Bogatim repertoarom i brojnim nastupima tamburaških orkestara, tamburaška glazba postala je sinonim za glazbeni i kulturni identitet Hrvatske, a posebice Slavonije.

3. Tamburaški orkestar

Tambura se razvijala u raznim uvjetima ovisno o području te od preteča današnje tambure razlikujemo nekoliko sustava tambura. Prema Njikošu (2011), to su ova četiri sustava: dvoglasni sustav, troglasni sustav, Chyjevim sustav i četveroglasni sustav koji je danas najčešći sustav sviranja. ČETVEROGLASNI SUSTAV su takozvane „BAČKO-SRIJEMSKO-SLAVONSKE TAMBURE“ s pet žica ugođene u četiri tona u razmacima kvarte (prve dvije, najtanje, parno su ugođene i sve su kromatske polustupanske).

Ansambl/orkestar označava skupinu ljudi koja zajednički izvodi glazbu (Milinović, 2021), dok tamburaški orkestar ili ansambl čini skupina tamburaša koji zajedno sviraju tambure različitih veličina i oblika (Leopold, 1995). Leopold (1995) tamburaške orkestre dijeli u sljedeće tri skupine:

1. Folklorni tamburaški sastav
2. Amaterski tamburaški sastav/orkestar
3. Profesionalni, gradski, glazbeno školovani orkestri.

Danas većina školskih, odnosno amaterskih tamburaških orkestara, neovisno o sustavu, svira u sastavu: bisernica I, II (većinom i III), A-brač I, II, III, E-brač I (ponekad i II), ručno čelo, bugarije i berde. Međutim, valja napomenuti da sastav ovisi o dirigentu, odnosno voditelju i programu koji se izvodi. Čelo berde, koje se još zove stojeće čelo, gotovo da se ne koristi jer većina orkestara zapravo i ne posjeduje taj instrument.

4. Značaj i uloga glazbenoga amaterizma za kulturu, zajednicu i pojedinca

Amaterizam se, prema *Hrvatskoj enciklopediji*, definira kao bavljenje kakvom djelatnošću – posebice športskom, umjetničkom, tehničkom i sl. – izvan profesionalnih obveza, a radi osobnoga zadovoljstva, radi druženja i sl. (u tom se slučaju amaterizam utvrđuje pravilnikom ili statutom).

Potreba za druženjem, susretom uz sviranje, pjesmu i ples rezultirala je osnivanjem brojnih amaterskih društava, primjerice pjevačkih ili sviračkih. Početci amaterizma sežu u sredinu 19. stoljeća. Godine 1858. u Karlovcu je počelo djelovati Društvo karlovačkih pjevača koje deset godina kasnije nastupa pod imenom Prvo hrvatsko pjevačko društvo „Zora“.

Udruživanjem amaterskih kulturno-umjetničkih organizacija, zbog suradnje i koordinacije, dovela je do toga da je 1875. godine desetak tadašnjih zborova osnovalo Hrvatski pjevački savez. Ulogu toga saveza proširili su na sve amaterske kulturno-umjetničke djelatnosti te su nakon Drugoga svjetskog rata, točnije 1948. godine, osnovali Savez kulturno-prosvjetnih društava Hrvatske. Savez je djelovao do 1955. godine kada je nastavio s radom pod nazivom Prosvjetni sabor Hrvatske sve do 1983. Od te godine do 1991. djeluje kao Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, a od 1991. do danas kao Hrvatski sabor kulture.

Važnost glazbenoga amaterizma očituje se u očuvanju brojnih kulturnih, etnoloških i antropoloških obilježja. Žulj (2020) navodi da se značaj i uloga glazbenoga amaterizma za kulturu, zajednicu i pojedinca očituju u sljedećem:

- ▶ Očuvanje tradicije.
- ▶ Glazbeni amaterski ansambli često imaju ključnu ulogu u očuvanju kulturne i glazbene baštine područja na kojem djeluju. Pomažu u očuvanju i prenošenju glazbenih stilova, izvedbenih praksi i pjesama koje su od kulturnog značaja za njihovu zajednicu, a čest su motivator djeci i mladima za uključenje u isto.
- ▶ Socijalna povezanost.
- ▶ Sudjelovanje u glazbenim amaterskim ansamblima omogućuje ljudima da se povežu, surađuju i stvaraju zajedništvo. Glazbeni amaterizam često uključuje grupne aktivnosti koje pomažu u jačanju socijalnih veza i stvaranju zajedničkog identiteta, nevezano uz dob ili sviračko iskustvo pojedinca.
- ▶ Osobni razvoj.

- Amateri imaju priliku razvijati svoje glazbene vještine kroz formalnu edukaciju ili samostalno vježbanje. Ovaj proces može uključivati učenje novih tehnika, interpretaciju različitih glazbenih stilova i usavršavanje i unaprjeđivanje izvođačkih sposobnosti. Za mnoge sudjelovanje u amaterskom glazbenom ansamblu predstavlja oblik zadovoljstva i emocionalnog ispunjenja, smanjenje stresa ili „bijeg“ od problema.

5. Izvannastavne aktivnosti

U razvojnem su razdoblju svakoga djeteta, osim redovitih nastavnih obveza, izvannastavne obveze vrlo značajne za pravilan i cjelokupan razvoj – neovisno o tome je li riječ o sportskim, glazbenim ili nekim drugim interesnim područjima. Te aktivnosti uvelike određuju daljnje afinitete i područja bavljenja kod djece. U tom obrazovnom prostoru počeli su djelovati i brojni tamburaški ansambli koji su kasnije postali važni dionici kulturnoga života svoje zajednice.

Izvannastavne su aktivnosti, kao dio školskoga kurikuluma, one aktivnosti koje škola planira, programira, organizira i realizira, a u koju se učenik samostalno, neobvezno i dobrovoljno uključuje. One predstavljaju poseban i specifičan odgojno-obrazovni rad s učenicima koji škola organizira izvan nastave na načelima slobodnoga izbora učenika (Valjan Vukić, 2016). Škola tako svojim djelovanjem utječe na brojne segmente učenikova razvoja i omogućuje da sukladno svojim preferencijama aktivno djeluje na razvoj svojih osobnih potencijala. S obzirom na područje interesa, Previšić (2000) ovako kategorizira izvannastavne aktivnosti:

1. sportsko-rekreativne
2. kulturno-umjetničke
3. znanstveno-predmetne
4. stručno-tehničke
5. proizvodno-ekonomske.

U okviru kulturno-umjetničkih aktivnosti učenici mogu zadovoljavati i svoje stvaralačke i umjetničke potrebe. U sadržajima izvannastavnih glazbenih aktivnosti učenici stječu glazbena znanja i vještine te razvijaju glazbene sposobnosti, a istovremeno provode aktivno i kreativno svoje slobodno vrijeme. U glazbenim se aktivnostima značajno djeluje na afektivno područje kod učenika; afirmacijom kritičkoga i estetskoga promišljanja učenici razvijaju stavove i osjećaj za lijepo te bogate svoj glazbeni život. Prema istraživanjima Vidulin-Orbanić (2008), Proleta i Svalina (2014) te Krnić i Grgat (2015), u našim se školama realiziraju različiti oblici pjevačkih aktivnosti: veliki i mali zborovi,

pjevačke skupine, dječje klope i sl., oblici pojedinačnoga sviranja klavira, sintesajzera, gitare, blok-flaute, melodike ili tradicijskih glazbala. Također se od glazbenih aktivnosti u školskim kurikulumima realiziraju slušaonice, glazbene radionice, skladateljske radionice, glazbeno-scenske skupine te druge brojne aktivnosti koje zadovoljavaju sklonosti i potrebe učenika te su poticaj i osnova za daljnju afirmaciju njihova glazbenog stvaralaštva.

Kod svake je izvannastavne aktivnosti iznimno važno njihovo pozitivno usmjerenje koje je usklađeno s vizijom suvremene škole, orijentirane prema „didaktičkom pozitivizmu“. Uz nove kvalitete znanja važna je zadaća izvannastavnih aktivnosti poticanje interesa i pobuđivanje znatiželje.

Mlinarević i Brust Nemet (2012) ističu sljedeće zadatke izvannastavnih aktivnosti:

- ▶ povezivanje, proširivanje i produbljivanje znanja, vještina i navika stečenih u nastavi
- ▶ stjecanje novih znanja, vještina i navika
- ▶ poticanje na društveno koristan, humanitarni i volonterski rad
- ▶ prepoznavanje darovitih učenika i učenika koji pokazuju pojačan interes za neko područje
- ▶ razvoj znatiželjnosti
- ▶ osposobljavanje za aktivno sudjelovanje u društvenom životu i njegovom civilnom i demokratskom razvoju
- ▶ poticanje dječjega stvaralaštva
- ▶ razvoj komunikacije, interakcije i suradnje s drugima
- ▶ upoznavanje drugih i drugačijih
- ▶ razvoj tolerancije i fleksibilnosti.

Kako su izvannastavne aktivnosti najslobodniji oblik nastave u koji se učenici uključuju svojevóljno, od atraktivnosti i aktualnosti programa ovisi i odziv učenika za sudjelovanjem u njima. Mlinarević i Brust Nemet (2012) upućuju na to kako bi program izvannastavnih aktivnosti trebao obuhvatiti što je moguće više aktivnosti (sadržaja) u okviru svakoga područja; što je moguće više sudionika sa strane organizacije (učitelji, učenici, roditelji, stručni suradnici, ostale osobe iz lokalne zajednice) te organizacijskih formi aktivnosti.

U izvannastavnim aktivnostima u najvećoj mjeri dolaze do izražaja kompetencije nastavnika. „Slobodno vrijeme je kao glazbeni orkestar. Ako ga vodi i predvodi dobar dirigent, on dobro svira i, obrnuto, ako nema dirigenta, tada je orkestar neusklađen i nesimfoničan“ (Plenković, 1997). Vidulin-Orbanić (2008) navodi da će se kod nastavnika

koji je dobar organizator, poticatelj i koordinator te kod kojega je redovna nastava zanimljiva, bogata različitim, ali primjerenim sadržajima, rasterećena nepotrebnim sadržajima i obavijestima, kod takvoga će nastavnika biti jednako kvalitetna i atraktivna i izvannastavna aktivnost.

Nastavnik koji realizira izvannastavnu aktivnost ujedno je i nositelj odgovornosti za sljedeće:

- ▶ zanimljivost ponuđene izvannastavne aktivnosti
- ▶ uspješnost u animaciji učenika za određenu aktivnost
- ▶ plan i program izvannastavne aktivnosti
- ▶ organizaciju rada
- ▶ odabir sredstava za rad
- ▶ pristup radu
- ▶ motivaciju učenika za rad
- ▶ rezultate rada svakoga pojedinog učenika i skupine
- ▶ odnos između učenika
- ▶ odnos između nastavnika i učenika
- ▶ socijalno ozračje
- ▶ organizaciju javnoga predstavljanja (Cindrić, 1992).

Učinkovitost izvannastavnih aktivnosti ovisi o uspostavljenoj komunikaciji, pravilnoj primjeni načela i sredstva rada i o uvjetima u kojima se ostvaruju aktivnosti. Osmišljavanje i vođenje izvannastavnih aktivnosti kompleksan je i odgovoran zadatak za koji je potrebno permanentno stručno i pedagoško usavršavanje tijekom cijeloga radnog vijeka.

6. Izvanškolske aktivnosti

Izvanškolske aktivnosti čine različiti organizacijski i programski oblici okupljanja učenika u društvima, klubovima te drugim institucijama i ustanovama izvan škole (Cindrić, 1992), sa svrhom zadovoljavanja individualnih potreba djece i mladih. Izvanškolske aktivnosti pružaju zabavne i rekreativne sadržaje, ali i mogućnost dodatnoga stjecanja znanja i vještina (npr. učenja stranih jezika, umjetničkoga, glazbenoga i drugoga obrazovanja) koje redovito školovanje ne pruža u dovoljnoj mjeri.

Izvanškolske aktivnosti temelje se na sličnim načelima kao i izvanastavne aktivnosti. One predstavljaju poveznicu između škole i društvene sredine, a sudjelovanje u izvanškolskim aktivnostima dodatno djeluje na afirmaciju učenika jer se izvanškolska aktivnost učenika poštuje i priznaje u školi. Izvanškolske aktivnosti realiziraju određene programe rada i tako pedagoški utječu na djecu i mlade koji kroz takve aktivnosti zadovoljavaju svoje potrebe i interese (Valjan Vukić, 2016).

Posljednjih je godina sve više društvenih organizacija, specijaliziranih udruga i ustanova u kulturi koje pripremaju i izvođe odgojno-obrazovne sadržaje za djecu i mlade. Riječ je u prvom redu o društvima i udrugama u koje se djeca i mladi učlanjuju kako bi razvili i unaprijedili neke svoje sposobnosti. To su sportski klubovi, tečajevi stranih jezika i razni oblici kulturno-umjetničkih društava kao što su pjevački zborovi, razni orkestri (duhački, tamburaški, rock-sastavi), plesne skupine i klubovi, folklorna društva i društva za očuvanje tradicijskih običaja i materijalne tradicijske baštine, dramske i recitatorske skupine, kazališni i lutkarski ansambli (Radočaj-Jerković, 2017: 53).

7. Uloga tamburaškoga orkestra u promicanju kulturnih vrijednosti Slavonije, Baranje i Srijema

Tamburaški orkestri kao izvanškolska aktivnost imaju ključnu ulogu u očuvanju i promociji kulturnih vrijednosti Slavonije, Baranje i Srijema. Oni ne samo da potiču glazbeni razvoj i kreativnost kod mladih već i jačaju njihov osjećaj identiteta, zajedništva i odgovornosti prema kulturnom naslijeđu. Govoreći o glazbenom razvoju i kreativnosti kod mladih, misli se na sviranje i muziciranje pri kojem nije sve notno zapisano i pri kojem svirači tamburaši sviraju tako da su osnovnu melodiju naučili po sluhu i onda tu osnovnu melodiju nadograđuju harmonijski, ali i raznim glazbenim ukrasima – takvim muziciranjem na tradicijskim melodijskim linijama razvijaju i obogaćuju vlastite izvođačke kompetencije.

Tamburaški orkestri svojim djelovanjem osiguravaju da se tradicijska glazba, kao i svi običaji neodjeljivi od glazbene tradicije (tradicijsko ruho, ples, običaji, tekstovi), prenosi s generacije na generaciju. Osim toga, članovi tamburaških orkestara ne samo da se tako upoznaju s kulturnim naslijeđem nego ga i čine živim i aktualnim.

Važnost tamburaških orkestara očituje se na više razina. Riječ je o sljedećim razinama:

1. Očuvanje tradicijskih odrednica i kulturnoga identiteta

Tamburaška je glazba duboko ukorijenjena u kulturnu baštinu Slavonije, Baranje i Srijema. U okviru izvanškolskih aktivnosti mladi se uče tradicijskim pjesmama, kao i raznim instrumentalnim melodijama koje se nazivaju i *instrumentalna kola*.

2. Razvoj glazbenih vještina i kreativnosti

Cilj je tamburaškoga orkestra, prije svega, da polaznici zavole tamburu i tamburašku glazbu. Sudjelovanje u tamburaškom orkestru pomaže učenicima u razvoju glazbenih vještina kao što su osjećaj za ritam, razvoj sluha, upoznavanje s notnim pismom i oznakama u glazbi. Uz to, rad u orkestru potiče kreativnost i timski rad jer su svi članovi orkestra odgovorni za skladnost zvuka i izvedbu. Govoreći o razvoju kreativnosti u okviru sviranja u tamburaškom orkestru, razvidno je da se taj dio postiže unutar partiture koja u čestim slučajevima ostavlja sviraču mogućnost improvizacije u određenim dijelovima skladbe, pri čemu i dirigent, odnosno voditelj orkestra, ostavlja slobodu da se na određenoj harmonijskoj podlozi osmisli i reproducira vlastita melodijska linija.

3. Promicanje zajedništva i suradnje

Tamburaški orkestri često sudjeluju na lokalnim manifestacijama, smotrama i natjecanjima. To omogućuje mladima da se povežu s drugim učenicima iz različitih škola i zajednica. Sve to kod članova orkestra jača osjećaj zajedništva. Također, zajedničkim nastupima djeca i mladi razvijaju osjećaj odgovornosti za zajednički cilj, a razvijaju i osjećaj pripadnosti.

4. Kulturno predstavljanje područja iz kojega dolaze

Tamburaški orkestri često nastupaju ne samo unutar lokalnih zajednica već i na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Takvim nastupima oni predstavljaju i promoviraju kulturne vrijednosti Slavonije, Baranje i Srijema, doprinoseći razumijevanju i priznavanju bogatstva hrvatske kulturne baštine.

5. Edukacija i svijest o kulturnom nasljeđu i važnosti tradicije

Izvanškolske aktivnosti poput sudjelovanja u tamburaškom orkestru također imaju edukativnu ulogu. Djeca i mladi kroz glazbu uče o važnosti očuvanja kulturne baštine, što može imati pozitivan utjecaj na njihovu svijest i ponos prema vlastitom nasljeđu.

Edukacija o kulturnim vrijednostima kroz glazbu može stvoriti temelj za buduće generacije koje će se aktivno baviti očuvanjem i promicanjem tradicije svojega kraja. Isto tako, poželjno je učenike potaknuti na profesionalno bavljenje glazbom, odnosno tamburom (Leopold, 1995).

8. Metodologija istraživanja

Cilj i problemi istraživanja

U radu se opisuje istraživanje koje je provedeno s ciljem ispitivanja mišljenja o aktivnostima tamburaškoga orkestra kao izvanškolske aktivnosti i o ulozi tamburaškoga ansambla u pogledu promicanja kulturnih vrijednosti i tradicije Slavonije, Baranje i Srijema.

U skladu s oblikovanim ciljem, postavljeni su sljedeći zadatci istraživanja:

1. Ispitati mišljenja i stavove učenika o tradicijskoj glazbi
2. Ispitati mišljenja učenika o aktivnostima tamburaškoga orkestra kao izvanškolske aktivnosti
3. Ispitati osviještenost učenika o kulturnim vrijednostima koje se promiču aktivnostima tamburaškoga orkestra.

Instrument i postupak ispitivanja

Za potrebe istraživanja oblikovan je upitnik koji se u prvom dijelu sastojao od pitanja koja se odnose na sociodemografska obilježja ispitanika (razred, dob, škola, spol, kulturno-umjetničko društvo) te na podatke o iskustvu roditelja u sudjelovanju u ansamblima/djelovanju KUD-a.

U drugom dijelu upitnika predstavljene su ljestvice na čijim se polovima nalaze pojmovi suprotnoga značenja. Svaka od 10 ljestvica donosi procjenu jednoga aspekta tradicijske glazbe, primjerice zanimljivo – dosadno, potrebno – nepotrebno. Učenici se svojim procjenama na ljestvici od sedam stupnjeva od -3 do 3 odlučuju za svaki navedeni aspekt.

U trećem su dijelu upitnika učenici na ljestvici Likertova tipa označavali stupanj slaganja s 19 navedenih tvrdnji usmjerenih na mišljenja učenika o aktivnostima tamburaškoga orkestra kao izvanškolske aktivnosti. Procjene su označavale od 1 – u potpunosti mi se ne sviđa do 5 – u potpunosti mi se sviđa. Istovjetno trećem dijelu, u četvrtom su dijelu upitnika učenici označavali stupanj slaganja s 14 navedenih tvrdnji usmjerenih na ispitivanje mišljenja učenika o aktivnostima tamburaškoga orkestra u promicanju kulturnih vrijednosti.

Ispitivanje je realizirano uživo na početku probe orkestra, u potpunosti uz poštivanje etičkoga kodeksa. Ispitanicima je objašnjena svrha provođenja istraživanja i zajamčena anonimnost.

Nakon anketiranja i prikupljanja podataka provedena je obrada podataka. Prikazani su deskriptivni podatci za ispitane čestice.

Varijable su prikazane na temelju aritmetičkih sredina i standardnih devijacija čestica. Statistička obrada prikupljenih podataka provedena je s pomoću statističkoga programa IBM SPSS Statistics 20.

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 112 učenika iz osnovnih (77,7%) i srednjih škola (22,3%). Sudjelovalo je 80 učenika (71,4%) i 32 učenice (28,6%) u dobi od 7 do 18 godina. Ispitanici pohađaju sljedeće općeobrazovne škole: Osnovna škola Vijenac, Osnovna škola Franje Krežme, Osnovna škola Ivana Filipovića, Osnovna škola „Tin Ujević“, Osnovna škola „Grigor Vitez“, Osnovna škola „Mladost“, Osnovna škola Svete Ane, Osnovna škola „Višnjevac“, Osnovna škola Ljudevita Gaja (sve iz Osijeka), Područna škola Sarvaš, Osnovna škola Tenja i Prosvjetno-kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj, Osnovna škola Ivana Kozarca Županja, Osnovna škola Mate Lovraka Županja, Osnovna škola fra Bernardina Tome Leakovića Bošnjaci, Osnovna škola Dragutina Tadijanovića Vukovar, Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Slavonski Brod, Osnovna škola „I. B. Mažuranić“ Slavonski Brod, Osnovna škola „I. G. Kovačić“ Đakovo, Osnovna škola J. Kozarca Semeljci, Osnovna škola „I. G. Kovačić“ Vinkovci, Osnovna škola „Vladimir Nazor“ Vinkovci, Osnovna škola „Antun Gustav Matoš“ Vinkovci. Od srednjih škola sudjelovale su Elektrotehnička i prometna škola Osijek, Medicinska škola Osijek, Ugostiteljsko-turistička škola Osijek, Strojarska škola Osijek, Tehnička škola Slavonski Brod, Klasična gimnazija fra Marijana Lanosovića s pravom javnosti Slavonski Brod, Srednja strukovna škola Đakovo, Opća gimnazija Đakovo, Ekonomska škola Đakovo, Opća gimnazija Vinkovci, Ekonomska škola Vinkovci, Drvodjeljska tehnička škola Vinkovci, Srednja strukovna škola Vinkovci.

Tablica 1. *Struktura uzorka (N = 112)*

		N	Postotak
Spol	Muško	80	71,4
	Žensko	32	28,6
Dob	Osnovna škola (7 – 14 godina)	87	77,7
	Srednja škola (15 – 18 godina)	25	22,3

Tablica 2. Raspodjela sudionika s obzirom na članstvo u kulturno-umjetničkom društvu (KUD)

KUD	N	Postotak
Slavonsko tamburaško društvo „Pajo Kolarić“, Osijek	21	18,8
KUD Sarvaš, Sarvaš	15	13,4
Županjski tamburaški orkestar, Županja	13	11,6
KUD „Lisinski“, Vinkovci	12	10,7
Tamburaški orkestar „Rapsodija“, Semeljci	10	8,9
Brodski tamburaški orkestar	9	8,0
KUD „Šumari“, Vinkovci	8	7,1
KUD „Tena“ Đakovo	7	6,3
KUD „Tomislav“, Županja	7	6,3
KUD „Branimir“, Bošnjaci	5	4,5
HKUD „Dunav“, Vukovar	5	4,5

9. Rezultati istraživanja i interpretacija

Na postavljeno pitanje usmjereno na aktivno izvođenje glazbe roditelja ispitanika, dobiveni rezultati pokazuju da 32,1% roditelja učenika svira, pleše ili pjeva u nekom folklornom društvu, dok ih 67,9% ne sudjeluje u takvom obliku aktivnosti. Iz rezultata je razvidno kako na preferencije prema sviranju u kulturno-umjetničkom društvu nisu izravan utjecaj imali roditelji.

U drugom su dijelu upitnika ljestvice za procjenu pojma tradicijske glazbe. Prosječne vrijednosti upućuju na to da učenici uglavnom odabiru pozitivne asocijacije na rasponu ljestvice. Učenici doživljavaju da je tradicijska glazba lijepa ($M = 1,96$), vrijedna ($M = 1,92$), važna ($M = 1,89$), zanimljiva ($M = 1,68$) i kvalitetna ($M = 1,44$). Najviše učenika, njih 91%, smatra da je tradicijska glazba važna (procjenama 3, 2 i 1), 88,4% da je vrijedna, 85,5% da je lijepa, 80,4% da je potrebna, 79,5% ih navodi da je zanimljiva, 70,5% smatra da je kvalitetna i 61,6% ju smatra privlačnom. U odnosu između asocijacija aktivno – pasivno, učenici tradicijsku glazbu procjenjuju nešto više aktivnom, njih 52,7% (ocjenama 3, 2 i 1). Učenici tradicijsku glazbu procjenjuju podjednako jednostavnom i složenom. Međutim, 60,7% učenika procijenilo je tradicijsku glazbu staromodnom u usporedbi s asocijacijom moderno (ocjene -3, -2 i -1) (Tablica 3).

Tablica 3. *Raspodjela odgovora učenika o karakteristikama tradicijske glazbe (N = 112)*

	3	2	1	0	-1	-2	-3		M	SD
Važno	32,1 %	36,6 %	22,3 %	6,3 %	2,7 %	0 %	0 %	Nevažno	1,89	1,02
Zanimljivo	29,5 %	33,0 %	17,0 %	17,9 %	1,8 %	0,9 %	0 %	Dosadno	1,68	1,18
Potrebno	15,2 %	17,9 %	47,3 %	14,3 %	5,4 %	0 %	0 %	Nepotrebno	1,23	1,05
Lijepo	42,9 %	27,7 %	15,2 %	11,6 %	2,7 %	0 %	0 %	Ružno	1,96	1,14
Privlačno	13,4 %	22,3 %	25,9 %	23,2 %	15,2 %	0 %	0 %	Odbojno	0,96	1,27
Jednostavno	5,4 %	9,8 %	23,2 %	23,2 %	18,8 %	12,5 %	7,1 %	Složeno	-0,06	1,57
Moderno	3,6 %	4,5 %	2,7 %	28,6 %	11,6 %	35,7 %	13,4 %	Staromodno	-1,01	1,51
Kvalitetno	28,6 %	21,4 %	20,5 %	24,1 %	5,4 %	0 %	0 %	Nekvalitetno	1,44	1,28
Vrijedno	39,3 %	25,9 %	23,2 %	10,7 %	0,9 %	0 %	0 %	Bezvrijedno	1,92	1,07
Aktivno	17,0 %	14,3 %	21,4 %	47,3 %	0 %	0 %	0 %	Pasivno	1,01	1,14

Iz dobivenih je rezultata razvidno kako učenici koji se aktivno bave tradicijskom glazbom iskazuju pozitivnije stavove od učenika koji su izloženi učenju tradicijskih sadržaja isključivo na nastavi glazbe (Škojo i Sesar, 2024).

Učenici su s pomoću različitih tvrdnji izrazili stupanj sviđanja u odnosu na pojedine aktivnosti sudjelovanja u tamburaškom orkestru (Tablica 4).

Tablica 4. *Preferencije učenika o različitim aktivnostima tamburaškoga orkestra (N = 112)*

	M	SD
1. Dolazak na probu orkestra	4,25	0,70
2. Učenje nove skladbe	3,37	0,88
3. Sviranje staroga i poznatoga repertoara	4,06	0,96
4. Učenje oznaka u notnom tekstu	3,48	0,88
5. Pjevanje	3,00	1,33
6. Sviranje učitelja prilikom izrade nove skladbe	4,54	0,69
7. Druženje s drugim članovima orkestra	4,61	0,71
8. Javni nastupi	4,37	0,74
9. Putovanja s orkestrom	4,71	0,52
10. Razgovor s učiteljem/dirigentom	4,48	0,68
11. Gledanje izvedbi drugih orkestara	3,91	0,84
12. Organiziranje koncerta	3,61	0,94
13. Izleti i zabava	4,93	0,25
14. Posjet kulturno-umjetničkim događanjima	4,04	0,75
15. Sviranje tradicijskih pjesama i napjeva	3,99	0,84
16. Upoznavanje glazbene baštine drugih krajeva RH	3,74	0,99
17. Sudjelovanje na smotrama tradicijske glazbene kulture	4,12	0,83
18. Skladbe napisane za tradicijska glazbala i tamburaški orkestar	4,50	0,67
19. Sviranje glazbe Slavonije, Baranje i Srijema	4,45	0,73

Od svih ponuđenih aktivnosti u kojima učenici sudjeluju u tamburaškom orkestru najviše im se sviđaju izleti i zabava ($M = 4,93$), putovanja s orkestrom ($M = 4,71$), druženje s drugim članovima orkestra ($M = 4,61$), sviranje učitelja prilikom izrade nove skladbe ($M = 4,54$). Također im se u potpunosti sviđaju skladbe napisane za tradicijska glazbala i tamburaški orkestar ($M = 4,50$), razgovor s učiteljem/dirigentom ($M = 4,48$), sviranje glazbe Slavonije, Baranje i Srijema ($M = 4,45$), javni nastupi ($M = 4,37$), dolazak na probu orkestra ($M = 4,25$), sudjelovanje na smotrama tradicijske glazbene kulture ($M = 4,12$). Među navedenim aktivnostima učenicima se u nešto manjoj mjeri sviđa pjevanje ($M = 3,00$) i učenje nove skladbe ($M = 3,37$).

Navedeni rezultati upućuju na to da su one aktivnosti koje su dijelom glazbenoga obrazovanja, odnosno učenja glazbene teorije, manje privlačne ispitanicima. Draže su im one aktivnosti u okviru kojih proširuju glazbena iskustva i u okviru kojih nadograđuju svoje socijalne kompetencije.

U sljedećem dijelu istraživanja ispitani su stavovi učenika prema kulturnim vrijednostima koje se promiču aktivnostima tamburaškoga orkestra.

Tablica 5. Stavovi učenika prema kulturnim vrijednostima ($N = 112$)

	M	SD
1. Tradicijskom se glazbom generacijski prenose kulturne vrijednosti	4,20	0,72
2. Tambura je važna za očuvanje identiteta	4,59	0,61
3. Tamburaški orkestri doprinose kulturnoj vrijednosti mogega kraja	4,65	0,61
4. Tambura je važan dio mogega kulturnog identiteta	4,16	0,75
5. Sviranje, pjevanje i/ili plesanje u KUD-u/orkestru doprinosi popularizaciji tradicijske glazbe	3,94	0,71
6. O tradicijskoj glazbi potrebno je učiti u općeobrazovnim školama	3,76	0,92
7. Tamburaški instrumenti danas su razvijeniji nego ikad	3,63	0,97
8. Zainteresiranost za očuvanje tradicijske glazbe (sviranje, pjevanje, ples) sve je manja	3,37	0,88
9. Tradicijska se glazba više njeguje u selu nego u gradu	4,24	0,89
10. Doprinosim očuvanju tradicije i tradicijske glazbe svojega kraja	4,46	0,71
11. Nedovoljno je kulturnih događanja za tradicijsku glazbu u mojem kraju	3,71	0,75
12. Tradicijska je glazba podcijenjena	3,57	0,69
13. Bez očuvane tradicije nema ni kulturnoga identiteta	4,44	0,76
14. Tamburaška glazba dio je povijesti, ali i budućnosti mogega kraja	4,63	0,62

Procjene učenika o pojedinim tvrdnjama o važnosti tradicijske glazbe u najvećoj su mjeri afirmativne i uglavnom se slažu ili u potpunosti slažu s navedenim tvrdnjama kojima su se ispitivali stavovi o različitim aspektima tradicijske glazbe. Gotovo se u potpunosti slažu da tamburaški orkestri doprinose kulturnoj vrijednosti njihova kraja ($M = 4,65$), da je tamburaška glazba dio povijesti, ali i budućnosti njihova kraja ($M = 4,63$) te da je tambura važna za očuvanje identiteta ($M = 4,59$). Također se slažu i/ili u potpunosti slažu da doprinose očuvanju tradicije i tradicijske glazbe svojega kraja ($M = 4,46$) i da bez očuvane tradicije nema ni kulturnoga identiteta ($M = 4,44$).

9. Zaključak

Tamburaški orkestri imaju neprocjenjivu ulogu u očuvanju i promicanju kulturne baštine Slavonije, Baranje i Srijema. Sudjelovanjem u ovoj izvanškolskoj aktivnosti mladi ne samo da stječu glazbene vještine već i aktivno sudjeluju u očuvanju tradicije koja je temelj kulturnoga identiteta i nasljeđa tih regija. Tamburaški orkestri potiču zajedništvo, suradnju i osjećaj pripadnosti, dok istovremeno educiraju nove generacije o važnosti i vrijednosti njihove kulturne baštine. Nastupajući u Hrvatskoj, ali i izvan nje, tamburaški orkestri imaju mogućnost predstaviti i promovirati bogatstvo hrvatske kulturne tradicije, a prema provedenom istraživanju, članovi amaterskih tamburaških orkestara baš putovanja i nastupe ističu kao najdraže aktivnosti tamburaškoga orkestra. Osim što pruža glazbenu edukaciju i upoznaje članove s tamburom i tamburaškom glazbom, sudjelovanje u takvom jednom kolektivu jača kulturni identitet i zajedništvo unutar lokalne zajednice. Učenjem

i izvođenjem tradicionalne tamburaške glazbe mladi tamburaši usvajaju i prenose dalje bogatu kulturnu baštinu svojih predaka, čuvajući tako tradiciju koja bi inače mogla biti izgubljena. Zbog svega navedenog možemo zaključiti da je rad tamburaškoga ansambla priznat kao vrijedan i koristan za očuvanje i njegovanje tradicijskih vrijednosti što tamburaške ansamble čini neizostavnim dijelom kulturnoga života Slavonije, Baranje i Srijema.

Literatura

„Amaterizam“. U Brozović, D., Kovačec, A., Ravlić, S. (1999). Hrvatska enciklopedija. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Amaterizam. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. (23. 9. 2024.). Preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/clanak/amaterizam>.

Ceribašić, N. (2009). Tradicijska glazba – glazbena praksa i reprezentativna glazbena baština. U Slavonija, Baranja i Srijem: vrela europske civilizacije: Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 27. travnja – 2. kolovoza 2009. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske : Galerija Klovićevi dvori, 195-200.

Ferić, M. (2011). Hrvatski tamburaški brevijar. Zagreb: Šokadija Zagreb.

Hadžihusejnović–Valašek, M. (1993/1995[i.e. 1997]). Glazba i nositelji glazbenog života u slavonskim gradićima u prvoj polovici 19. stoljeća. *Osječki zbornik*, 22/23, 257-262.

Hadžihusejnović–Valašek, M. 2008. Tambure oko Paje. U Erl, V. i Njikoš, J. (priredili). Šokci i tambura. Osijek: Šokačka grana, 179-181.

Jurčić, M. (2012). Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja. Zagreb: Recedo.

Kolar, W. W. (1973). Tamburaški sustavi: pregled kroz povijest (prijevod). Pittsburgh: Duquesne University Tamburitzans: Institute of Folk Arts.

Konfic, L. (2014). Od arhivske prašine do glazbenog podija: izvori i posrednici. Zagreb: Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU.

Krnić, M. i Grgat, M. (2015). Izvannastavne glazbene aktivnosti u osnovnim školama Grada Splita. U: Miroslav Huzjak (ur.) Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja, zbornik radova, Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 223-232.

Leopold, S. (1995). Tambura u Hrvata. Zagreb: Golden marketing.

Milinović, M. (2021). Aspekti organizacije u području umjetnosti –suvremene umjetničko menadžmentske koncepcije. Doktorska disertacija. Osijek: Poslijediplomski interdisciplinarni sveučilišni studij Kulturologija. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeka.

- Mlinarević, V. i Brust Nemet, M. (2012). Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Učiteljski fakultet u Osijeku.
- Moslavac, S. (1991). Moslavačko sijelo. *Muzejski vjesnik: Glasilo Muzejskog društva sjeverozapadne Hrvatske*, 14 (XIV), 98-99.
- Njikoš, J. (1995). Pajo Kolarić: život i rad:(1821. – 1876). Osijek: Slavonsko tamburaško društvo „Pajo Kolarić“, Matica hrvatska, Ogranak (Zrinski).
- Njikoš, J. (2011). Povijest tambure i tamburaške glazbe. Osijek: Šokačka grana Osijek, Slavonsko tamburaško društvo „Pajo Kolarić“, Hrvatski tamburaški savez u Osijeku.
- Plenković, J. (1997). Slobodno vrijeme i odgoj. Zadar: Filozofski fakultet.
- Previšić, V. (2000). Slobodno vrijeme između pedagogijske teorije i odgojne prakse. *Napredak*, 141, 403-410.
- Proleta, J. i Svalina, V. (2011). Odgojna uloga izvannastavnih glazbenih aktivnosti. *Život i škola*, 26, 134-153.
- Radočaj-Jerković, A. (2017). Zborsko pjevanje u odgoju i obrazovanju. Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku, Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek.
- Šulentić Begić, J., Begić, A. i Kir, I. (2020). Slobodno vrijeme i glazba: izvannastavne i izvanškolske glazbene aktivnosti učenika u gradu i predgrađu. *Revija za sociologiju*, 2, 203-229.
- Valjan Vukić, V. (2016). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika – višestruke perspektive. Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja. Sveučilište u Zadru.
- Vidulin-Orbanić, S. (2008). Glazbenom umjetnošću prema cjeloživotnom učenju. *Metodički ogledi*, 15, 99-114.
- Žulj, T. (2020). Glazba kao odraz kulturnog identiteta. Diplomski rad. Zadar: Odjel za turizam i komunikacijske znanosti. Sveučilište u Zadru.

THE ROLE OF THE TAMBURA ORCHESTRA AS AN EXTRACURRICULAR ACTIVITY IN PROMOTING THE CULTURAL VALUES OF SLAVONIA, BARANJA AND SRIJEM

Tihana ŠKOJO

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek,
Ulica kralja Petra Svačića 1f, Osijek, Croatia
tihana.skojo@aukos.hr

Marko SESAR

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek,
Ulica kralja Petra Svačića 1f, Osijek, Croatia
marsesar@gmail.com

Dora VUJNOVIĆ

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek,
Ulica kralja Petra Svačića 1f, Osijek, Croatia
doravujnovic1@gmail.com

Abstract

Extracurricular activities are structured activities in which students satisfy their interests in a particular field in their free time. By participating in extracurricular activities, students actively acquire rich knowledge, develop different abilities, and widen their experiences. Since extracurricular activities are not mandatory and since student success in them is not evaluated as in the general education and music schools, attending such activities is a clear indicator of student interest as well as their desire to participate in such an organized form of leisure. The tambura orchestra is an extracurricular music activity that is primarily focused on developing students' musical dispositions, that is, skills of playing tambura instruments. Students engage in this artistic activity to acquire musical knowledge and skills, satisfy their desire for group music-making, and connect with the tradition and cultural music heritage of their region. The motivation for joining the tambura orchestra is the students' music and aesthetic achievements, as well as numerous social reasons that include the desire to belong to a group, and the need to socialize in their free time through engagement in group activities.

The paper will present a study conducted to examine opinions about the activities of the tambura orchestra as an extracurricular activity and the role of the tambura ensemble in promoting the cultural values and traditions of Slavonia, Baranja, and Srijem. The study

was conducted on a sample of 112 student members of a tambura orchestra in one of the counties of eastern Croatia (Osijek-Baranja, Vukovar-Srijem, Brod-Posavina, Požega-Slavonia and Virovitica-Podravina counties). Preliminary results show that students exhibit interest in all the activities of the tambura orchestra. In addition to their love for tambura instruments and musicianship, students emphasize the importance of togetherness and belonging to a particular orchestra. The results suggest that performances and public productions are an important driving force for students, which provides them with affirmation as musicians, but also as an individual tambura orchestra. The study results also show that students recognize the importance of traditional music in the formation of cultural, regional, and national identity.

Keywords: extracurricular activities, the tambura orchestra, tradition, Slavonia, Baranja, and Srijem

Key message of the paper: Through the activities of the tambura orchestra, students acquire knowledge and skills of group music making and connect with the tradition and cultural musical heritage of their region. The paper will present the research that was conducted with the aim of examining opinions on the activities of the tambura orchestra as an extracurricular activity and on the role of the tambura ensemble in promoting the cultural values and traditions of Slavonia, Baranja and Srijem.